

KOMPARÁCIA VETNÝCH ŠTRUKTÚR STVÁRŇUJÚCICH NEAKTÍVNE DEJE A STAVY

Eva Tibenská

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'367.625

V prispevku se v skladu s Toporišičevim razumevanjem propozicije osredotočamo na primerjavo tipov stavčnih zgradb pri oblikovanju neaktivnih dejanj in stanj človeškega organizma. Izhodiščni jezik za primerjavo je slovaščina, primerjani jeziki so češčina, poljščina, slovaščina in hrvaščina. Primerjava nastaja v mikrosituacijah: 1. neaktivne akcije, 2. neaktivni procesi, 3. fizična stanja.

propozicija, makrosituacija, mikrosituacija, vrste stavek, komparativni pristop

In this study, titled in accordance with Toporišič's understanding of the proposition, the focus is on the comparison of sentence structures which are used to depict non-active processes and conditions of the human organism. The starting language for the comparison is Slovak and the compared languages are Czech, Polish, Slovene and Croatian. The comparison is realised in the following micro-situations: 1. non-active actions, 2. non-active processes, 3. physical conditions.

proposition, macro-situation, micro-situation, sentence types, comparative approach

Profesor Jože Toporišič sa podrobne venoval slovinskeje syntaxi v dvoch svojich základných dielach – *Slovenska slovnica* (Toporišič 1991: 405–545) a *Nova slovenska skladja* (1982). V súlade s českou lingvistickou školou (uvádza diela starších jazykovedcov V. Kopečného, V. Šmilauera i dvojice J. Bauer – M. Grepl), pre ktorú je charakteristický funkčný prístup k syntaxi, vyčleňuje vetu (stavek), výpoveď (poved) i výpovednú udalosť (upovedovanie). Za významový základ vety označuje propozíciu, ktorá sa podľa neho skladá vždy z dvoch obligatórných zložiek – predikátu a participantov (medzi ne začleňuje aktanty aj cirkumstanty) (Toporišič 1991: 423). S týmto chápaním si dovoľíme polemizovať, pretože existujú aj vety s nerozčleneným predikátom (bez participantov). Druhá naša pripomienka sa týka zahŕňania cirkumstantov medzi participanty – účastníkov stvárnovanej situácie. Cirkumstanty predstavujú okolnosti alebo kvalitu deja, teda javy, ktoré nie sú priamo účastníkmi situácie, iba jej okolím. Vo vete sú zväčša iba fakultatívnymi členmi.

V súlade so súčasťou českou, slovenskou (tu aj mojou) syntaktickou literatúrou zameranou na sémantickú štruktúru vety (skratka SŠV) a jej prepojenosť s formou (Vaňko 2004; Grepl, Karlík 1998; *Mluvnice spisovni češtiny* 1987; Tibenská 2012a, 2012b, 2015), predstavíme vo svojej štúdií komparatívne zameranú typologickú

analýzu vetných štruktúr, ktoré slúžia na stváranie neaktívnych, vôľou a vedomím neovládaných dejov a fyzických stavov živého organizmu. Aj sám Toporišič uvádza, že ak chceme vytvoriť výpoveď z istých významových zložiek »hitro ugotovimo, da je to mogoče stvoriti na zelo veliko načinov« (Toporišič 1991: 422). Zameriame sa pritom len na významovo-formálne obmeny viet, nie na ich časové, modálne, istotné či iné modifikácie. Skúmanie celej potencie viet stvárných typovo zhodnú situáciu a komparácia odhaleného súboru viet v jednom jazyku so súborom viet v iných jazykoch nám umožňuje odhaliť zhody a rozdiely v jej myšlienково-jazykovom spracovaní a následnom jazykovom stvární.

Naša metóda porovnávacieho intrajazykového a medzijazykového výskumu jednoduchých viet vychádza zo spoločnej významovej bázy, v našej terminológii **makrosituácie**. Tá predstavuje samostatný významový celok na vysokom stupni abstrakcie, ktorý sa vyčlenil v spoločenskom vedomí príslušníkov istého jazykového spoločenstva a (ako nás porovnávacia analýza presvedča) má univerzálny charakter. Patria sem také významové celky ako *zmyslové vnímanie; city, pocity a ich prejavy; choroby a ich prejavy; vlastnenie a prináležanie* atď. Makrosituácia sa spravidla člení na viaceré **mikrosituácie**, konkrétnejšie výseky skutočnosti ako jej zložky. Na stváranie mikrosituácie slúžia zvyčajne viaceré lexikálne, gramaticky aj vzťahovo odlišné, typovo však zhodné významovo-formálne jazykové štruktúry, svedčiacie o myšlienково-jazykových obmenách (variantoch) istého prototypu, teda najadekvátnejšej či najfrekvencovanejšej podoby jej spracovania (Tibenská 2015: 189). Súbor významovo-formálnych štruktúr v rámci jednej mikrosituácie predstavuje celú potenciu či paradigmu jej myšlienково-jazykového spracovania a stvárania. Pri jednotlivých zložkách mikrosituácie sa z dôvodu významového obmedzenia nemusia uplatniť celý súbor významovo-formálnych štruktúr, teda úplná paradigma. Úlohou jazykovedca je tieto obmedzenia odhaliť a vysvetliť.

V našej práci sa zameriame na tri makrosituácie: 1. Neaktívne akcie ako pôsobenia (prototypová štruktúra *Syn rozbil pohár*.); 2. Neaktívne procesy (prototypová štruktúra *Syn čká*.); 3. Fyzické stavy (prototypová štruktúra *Eva je hladná*.). Východiskovým jazykom komparatívnej analýzy je slovenčina, ďalšími porovnávanými jazykmi sú čeština (č), slovinčina (s), poľština (p) a chorvátčina (ch). Materiál z jednotlivých jazykov sme získavali anketou s rodenými hovoriacimi, ktorí boli zároveň lingvistami a znalcami východiskového slovenského jazyka.

1. Neaktívne akcie ako pôsobenia

Pri tejto makrosituácii živá substancia bez uplatnenia vôle či vedomia pôsobí na inú substanciu. Prvou mikrosituáciou je také neúmyselné, mimovoľné pôsobenie jednej substancie na inú, pri ktorom sa mení stav zasahovanej substancie. Z hľadiska SŠV je neúmyselne konajúca živá substancia v prototypovej vete *Syn rozbil (nechtiac) pohár*: subjektom (skratka Sb) so špecifikáciou nositeľ (skratka N) deja. Pomenovanie zasahovanej substancie plní vo vete úlohu objektu (skratka Ob) so špecifikáciou paciens (Tibenská 2012a, 2012b). Rovnakú mikrosituáciu stvární aj veta *Synovi sa podarilo rozbiť pohár*: s nepodmetovou formou substantíva *syn*. Datívnym stvárním

Sb so špecifikáciou N deja sa v nej zdôrazňuje jeho neaktívnosť. Vo vete *Synovi sa rozbil pohár*: sa už analyzovaná mikrosituácia jazykovo stváraňuje z pozície substantíva *pohár*, ktoré má funkciu Sb so špecifikáciou N zmeny stavu. Pomenovanie *syn* je v nej neobligatórne prítomným benefaktorom, teda participantom, ktorý má z danej situácie neprospech. Bez jeho prítomnosti by mala veta podobu *Pohár sa rozbil*. Na stvárnienie výsledného stavu slúži aj veta *Pohár je rozbitý.*, v ktorej už Sb *pohár* nadobudol funkciu so špecifikáciou N zmeny stavu. Posledné dve vety neuvádzame, patria už do inej makrosituácie.

Z komparácie viet vidíme, že vykazujú vzácnu zhodu – analyzovanú mikrosituáciu stvárajú typovo zhodnými vetnými štruktúrami (s totožnou sémantickou i gramatickou vetnou štruktúrou):

	<i>Syn rozbil (nechtiac) pohár.</i>	<i>Synovi sa podarilo rozbiť pohár.</i>	<i>Synovi sa rozbil pohár.</i>
č:	Syn rozbil (nechtěně) sklenici.	Synovi se podařilo rozbiť sklenici.	Synovi se rozbila sklenice.
s:	Sin je (nehote) razbil kozarec.	Sinu se je posrečilo razbiti kozarec.	Sinu se je razbil kozarec.
p:	Syn stłukł (niechcący) szklankę.	Synowi udało się stłuc szklankę.	Synowi stłukła się szklanka.
ch	Sin je (nehotice) razbio čašu.	Sinu je uspelo razbiti čašu.	Sinu se rozbila čaša.

Modifikácia predchádzajúcej situácie nastáva vtedy, keď je medzi neúmyselným vykonávateľom akcie a zasahovanou substanciou posesívny vzťah. Vo porovnávaných jazykoch (okrem poľštiny a chorvátčiny) je vtedy v prototypovej vete navyše prítomný datívnou formou reflexívneho osobného zámena stvárnenny benefaktor (*si*). Možná je aj štruktúra *Mame sa podarilo roztrhnúť si pančuchy (o kliniec).*, pre zhodnosť s predchádzajúcou skupinou viet ju nebudeme uvádzať. O posesívnom vzťahu medzi neúmyselným vykonávateľom deja (*mamou*) a zasahovanou substanciou (*pančuchami*) svedčí tretia vetná štruktúra s privlastňovacím adjektívom pred Sb s funkciou N zmeny stavu *Mamine pančuchy sa roztrhli (na klinci/o kliniec).* (Poznámka: O posesívnom vzťahu svedčí aj možnosť použitia slovesa *mať* vo vete stvárajúcej výsledný stav tohto pôsobenia: *Mama má roztrhnuté pančuchy.*)

	<i>Mama si (na klinci/o kliniec) roztrhla pančuchy.</i>	<i>Mame sa (na klinci) roztrhli pančuchy.</i>	<i>Mamine pančuchy sa roztrhli (na klinci/o kliniec).</i>
č:	Máma si (o hřebík) roztrhla punčochy.	Mámě se (o hřebík) roztrhaly punčochy.	Máminy punčochy se roztrhly (o hřebík).
s:	Mama si je (na żęblju) raztrgala nogavice.	Mami so se (na żęblju) raztrgale nogavice.	Mamine nogavice so se raztrgale (na żęblju).

p:	Mama (na gwoździu/o gwoźdz) rozerwala rajstopy.	Mamie rozerwały się rajstopy (w kroku).	Rajstopy mamy rozerwały się (w kroku).
ch:	Mama je (na čavao/o čavao) rasparala čarape.	Mami su se (na čavao) rasparale čarape.	Mamine su se čarape rasparale (na čavao/o čavao).

Pokiaľ je posesívnym vzťahom späť celok (človek) a časť jeho tela, prototypovou štruktúrou je opäť veta so zvratným osobným zámenom v datíve (*si*). Vety označené hviezdíčkou sú v jazykovej praxi zriedkavé. (Výsledný stav by stvárnňovali vety *Chlapecova noha je zlomená. Chlapec má zlomenú nohu.*)

	<i>Chlapec si zlomil nohu.</i>	* <i>Chlapecovi sa zlomila noha.</i>	<i>Chlapecova noha sa zlomila (v členku).</i>
č:	Chlapec si zlomil nohu.	0	0
s:	Fant si je zlomil nogo.	*Fantu se je noga zlomila.	*Fantova noga se je zlomila.
p:	Chłopiec złamał nogę.	0	0
ch:	Dječak je slomio nogu.	*Dječaku se slomila noga.	Dječakova se noga slomila.

Druhú mikrosituáciu patriacu do analyzovanej makrosituácie môžeme opísať ako mimovoľné pôsobenie celku na časť svojho organizmu, čoho výsledkom je uvedenie tejto časti do pohybu. Neaktívne pôsobenie je pritom zapríčinené nejakým vonkajším fyzickým alebo psychickým vplyvom, ktorý je vo vete stvárnňovaný ako fakultatívny komplement so špecifikáciou príčina. Prototypová vetná štruktúra má podobu *Dieťa cvaká zubami (od zimy)*. Vo vete s datívne stvárnňovaným celkom je už Sb časť organizmu (*zuby*) a pomenovanie celku plní funkciu posesívneho benefaktora. Komparatívny pohľad nám ukazuje, že slovinčina pri stvárnňovaní tejto mikrosituácie vety s benefaktorom netvorí.

	<i>Dieťa cvaká zubami (od zimy).</i>	<i>Dieťa'u cvakajú zuby (od zimy)./Zuby mu cvakajú (od zimy).</i>
č:	Dítě cvaká zuby (zimou).	Dítěti cvakají zuby (zimou)./Zuby mu cvakají zimou.
s:	Otrok z zobmi šklepeče (od mraza).	0
p:	Dziecko szczęka zębami (z zimna).	Dziecku zęby szczękają (z zimna)./Zęby mu szczękają (z zimna).
ch:	Dijete cvokoće zubima (od hladnoće).	Djetetu cvokoću zubi (od hladnoće)./Zubi mu cvokoću (od hladnoće).

Typovo zhodné vetné štruktúry by sa v slovenčine použili aj vtedy, ak by príčina mala psychický pôvod: *Pes cvaká zubami (od zúrivosti)*. – *Psovi cvaká zubami (od zúrivosti)*. Prototypová vetná štruktúra sa svojím jazykovým spracovaním v tejto aj v predchádzajúcej mikrosituácii ničím nelíši od vetnej schémy sémanticky aktívnych viet (*Chlapec zlomil palicu. Chlapec cvaká nožnicami.*).

2. Neaktívne procesy

Táto makrosituácia spočíva rovnako ako predchádzajúca na neaktívnom, mimovoľnom konaní živého organizmu. Na rozdiel od predchádzajúcej však neaktívny procesor svojou činnosťou nezasahuje inú substanciu ani seba samého.

Prvá mikrosituácia sa môže opísať ako smerovo orientovaný neaktívny pohyb Sb. Vetné štruktúry sú vo všetkých porovnávaných jazykoch typovo zhodné. Zhodujú sa aj so štruktúrami, kde je Sb pomenovanie neživej substancie (*Drevo pláva po prúde rieky.*), aj so sémanticky aktívnymi vetami s aktívnym Sb – procesorom (*Chlapec pláva. Parník pláva.*).

Dieťa vypadlo z okna.

- č:** Dítě vypadlo z okna.
s: Otrok je padel z okna.
p: Dziecko wypadło z okna.
ch: Dijete je palo kroz prozor.

Druhou analyzovanou mikrosituáciou sú fyziologicky podmienené procesy, ktoré živá substancija vykonáva mimovoľne a svojou vôľou ich nedokáže ovplyvniť. Prototypová vetná štruktúra je *Otec čká.*, v slovenčine synonymne aj *Otec štikúta*. Tá sa v slovinčine nevyskytuje. Pomenovanie živej substancie v nej nadobudlo úlohu Sb so špecifikáciou N procesu. V bezpodmetovej vete s neosobným zvrtným tvarom slovesa *čkat'* (*čká sa*) je datívnou formou zdôraznená neaktívnosť Sb, čo je príčinou jeho prechodu ku špecifikácii N stavu. Ešte viac je zvýraznená neaktívnosť Sb vo vete *Otec má štikútku.*, ktorá je však možná iba v slovenčine a v poľštine.

	<i>Otec čká/štikúta.</i>	<i>Otcovi sa čká/štikúta.</i>	<i>Otec má štikútku.</i>
č:	Otec škytá.	Otcovi se škytá.	0
s:	0	Očetu se kolca.	0
p:	Ojciec czka.	0	Ojciec ma czkawkę.
ch:	Otac štuca.	Ocu se štuca/podriguje.	0

Typovo zhodné štruktúry by sme našli aj pri slovesách *grgat'*, *prdiel'* (tu je neaktívnosť zvýraznená aj lexikálne predikátom *ujst'*: *Niekomu ušiel prd.* (*Nekomu je ušel prdec.*)). Iba v poľštine je zachovaná štruktúra s neosobným zvrtným tvarom slovesa *Ktoś pierdnął.* – *Komuś się pierdnęło.* Ďalej sem môžeme zaradiť vetné štruktúry s predikátom *snívať'* (*Otec sníva.* – *Otcovi sa sníva.* – *Otec má sen.*, posledná štruktúra sa v slovinčine nevyskytuje). Značnú variabilitu a pri komparácii aj odlišnosť výskytu vetných štruktúr vykazuje predikát *driemat'* a jeho obrazné lexikálne varianty uvádzané v zátvorke, formálne zvýrazňujúce neaktívnosť substancie *otec*.

	<i>Otec drieme.</i>	<i>Otcovi sa drieme.</i> <i>Otca sa chytajú/zmocňujú driemoty.</i> <i>Na otca idú/lezú driemoty./Na otca ide/lezie spánok.</i>	<i>Otcovi sa chce/žiada spať.</i>	<i>Otec je ospalý.</i>
č:	Otec dřímá.	0 0/Na otce jdou dřímoty. Na otce jde/leze spánek.	Otcovi se chce spát.	Otec je ospalý.
s:	Oče dremlje.	Očetu se je začelo dremati. 0 0	0	Oče je zaspan.
p:	Ojciec drzemie.	Ojcu się zdrzemnęło. Ojca chwyta/opanowuje senność. Ojca dopada sen./0	Ojcu chcę się spać.	Ojciec jest senny.
ch:	Otac drijema.	Ocu se drijema. Oca hvata/savladava polusan/san. 0/0	Ocu se spava.	Otac je pospan.

Tretou mikrosituáciou sú mimovoľné pohyby živej substancie bez smerového zamerania. Od prototypovej vety s pomenovaním živej substancie v úlohe Sb so špecifikáciou N procesu *Trasie sa (od zimy)*, prechádza stvárňovanie takejto mikrosituácie k bezpodmetovým vetám s formálne zvýraznenou neaktivitou Sb špecifikovaného ako N stavu *Trasie ho (od zimy)* až k štruktúram, v ktorých je už Sb so špecifikáciou realizátor. Ide o pomenovanie substancie, ktorá sebou, svojou podstatou stvárňovaný pohyb vyvoláva (*zima*): *Mrví ho zima*. (Tibenská 2012: 147). Komparáciou zistujeme, že vety s realizátorom sa pri stvárňovaní danej mikrosituácie v češtine a slovinčine nevyskytujú.

	<i>Trasie sa (od zimy).</i>	<i>Trasie ho (od zimy).</i>	<i>Mrví ho zima.</i>
č:	Třese se (zimou).	Třese s <u>ním</u> (zima).	0
s:	Trese se (od mraza).	Trese ga od mraza.	0
p:	Trzęsie się (z zimna).	Trzęsie go (z zimna).	Trzęsie go zimno.
ch:	Trese se (od hladnoće).	Trese ga (hladnoća).	Trese ga hladnoća.

3. Fyzické stavy

Z veľkého množstva mikrosituácií patriacich do tejto makrosituácie sa zameriame na tri. Prvou je mikrosituácia fyzického stavu zapríčineného nedostatkom jedla a tekutín, ktoré živý organizmus potrebuje na prežitie. Prototypová veta je *Eva je hladná.*, synonymne aj *Eva je lačná.*, typovo zhodne *Eva je smädná.* Formálnou stránkou ($S_N - VF_{cop} + ADJ_N$) sú tieto vety zhodné s vetami používanými prototypovo

na stvárnenie vlastností (*Eva je dobrá.*). Že ide o stav, nie o vlastnosť, nás presvedčajú ostatné vety stvárnajúce rovnakú mikrosituáciu: *Eva má prázdny žalúdok/ prázdne brucho.*, *Eva má hlad.*, *Eve sa chce / sa žiada jesť.*, *Eva chce jesť.* Obrazne stvárnené prejavy hladu – škŕkanie v žalúdku, či tma pred očami – uvádzame v zátvorke. Stav pociťovania veľkej miery hladu obsahujú vety *Eva trpí hladom.* – *Eva umiera od hladu.* Stav náhleho pocitu hladu sa v slovenčine vyjadrí vetou *Evy sa zmocnil hlad.* Komparáciou zistujeme, že veta so slovesom *mať* a s posesívnym odtienkom *Eva má hlad.* sa vyskytuje iba v slovenčine a v češtine. Čeština na rozdiel od ostatných porovnávaných jazykov má bezpredložkovo stvárnennú príčinu vo vete *Umírám hladu.*, kým ostatné jazyky ju stvárnajú v súlade s významom predložkou *od* alebo *z* (*od hladu, od lakote, z glodu, od gladi*).

	<i>Som hladná/lačná.</i>	<i>Mám prázdny žalúdok/brucho.</i>	<i>Mám hlad.</i>	<i>Chce sa mi./Žiad a sa mi jest.</i>	<i>Chcem žiad jest.</i>	<i>(obrazne: -Škŕka mi v žalúdku od hladu. -Tmie sa mi pred očami od hladu.)</i>	<i>Trpím hladom.</i>	<i>Umieram od hladu.</i>	<i>Zmocnil sa ma hlad.</i>
č:	Jsem hladná.	Mám prázdny žaludek.	Mám hlad.	0	Chci jíst.	0	Trpím hlady.	Umírám hlady.	Zmocnil se mě hlad.
s:	Lačna sem.	Imam prazen zelodec prazen trebuh.	0	0	0	Od lakote mi kruli. Temni se mi pred očmi od lakote.	Mučí me lakota.	Umiram od lakote.	0
p:	Jestem glodna.	Mam pusty zoladek/pusty brzuch.	0	Chce mi się jeść./Pragnę (coś) zjeść.	Chcę jeść.	Burczy mi w brzuchu z glodu. Robi mi się ciemno przed oczami z glodu.	Cierpię glód./Patim od gladi.	Umieram z glodu.	Opanowal mnie glód.
ch:	Gladna sam.	Prazan mi je zeludac/trbuh.	0	Jede mi se.	Żelim jesti.	Krulji mi u zelucu od gladi. Mrači mi se pred očima od gladi.	Patim od gladi.	Umirem od gladi.	Primila me glad.

Typovo zhodne sa stvárnjuje stav, keď živý organizmus pociťuje nedostatok tekuťín. V porovnaní s predchádzajúcim stavom hladu je pri stave smädu v slovenčine aj v slovinčine možná aj vetná štruktúra s akuzatívne stvárnenným pomenovaním Sb so špecifikáciou N stavu *Smädí ma.* – *Žeja me.* V poľštine na to musíme použiť iné sloveso: *Suszy mnie.* Naopak, veta typu *Mám smäd.* je v slovenčine i v poľštine zriedkavá, v slovinčine i chorvátčine sa nevyskytuje, kým v češtine je veta *Mám žízeň.* bežná.

	<i>Som smädná.</i>	<i>Smädí ma.</i>	<i>Mám vyschnuté / sucho v ústach.</i>	<i>*Mám smäd.</i>	<i>Chce sa mi/ Žiada sa mi piť.</i>	<i>Chcem piť. (obrazne: Jazyk sa mi lepí od smädu.)</i>	<i>Trpím smädom.</i>	<i>Umieram od smädu.</i>	<i>Zmocnil sa ma smäd.</i>
č:	Jsem žízňivá.	0	Mám vyschlo/sucho v ústech.	Mám žízeň.	0	Chci pít. (obrazne: 0)	Trpím žízni.	Umírám žízni.	0
s:	Žejen sem.	Žeja me.	V ustih imam sušo/sucho.	0	Rad bi pil./0	Hočem piti. (obrazne: Jezik se mi od žeje lepí na nebo.)	Trpim žejo.	Umiram od žeje.	0
p:	Jestem spragniona.	Suszy mnie.	Mam sucho w ustach.	*Mam pragnienie.	Chce mi się/Pragnę pić.	Chcę pić. (obrazne: 0 Język przysechl mi do podniebienia.)	0	Umieram z pragnienia.	0
ch:	Žedan sam.	0 (Že-đam.)	Usta su mi suha.	0	0	Želim piti. (obrazne: Jezik mi se lijepi od žeđi.)	Trpim žeđ.	Umirem od žeđi.	0

Druhá mikrosituácia je spätá s fyzickým stavom, keď živá substancia, obyčajne človek, pociťuje silnú žiadostivosť vypiť nejaký konkrétny nápoj (kávu, pivo, víno...) alebo zjesť nejaký druh jedla či nejaké konkrétne jedlo (sladké, slané, polievka...). Komparáciou zisťujeme, že najviac sa pri stvárňovaní danej mikrosituácie od ostatných jazykov odlišujú vety v slovinčine. V chorvátčine a slovinčine je prvá štruktúra osobná, posledná štruktúra je v chorvátčine so zvratným tvarom slovesa a s datívne stvárným N stavu.

		<i>Žiada sa mi káva.</i>	<i>Mám chuť na kávu.</i>	<i>Mám chuť vypiť si kávu.</i>	<i>Dostala som chuť na kávu.</i>
č:	0		Mám chuť na kávu.	Mám chuť vypít kávu.	Dostal jsem chuť na kávu.
s:	Rad bi kavo./hovor.: Rabim kavo./Lušta se mi kave. (Potreben sem kave./Rad bi spil kavo.) Pila bi kavo.		0	0	0
p:	Chce mi się kawy.		Mam ochotę na kawę.	Mam ochotę wypić kawę.	0
ch:	Htio bih kavu.		Imam želju za kavom.	Imam želju popiti kavu.	hovor: Pije mi se kava.

Tretia analyzovaná mikrosituácia je spätá s fyzickým pocitom, ktorý má živá substancia pri vykonávaní nejakého procesu. Sb má v jedinej novej vetnej štruktúre špecifikáciu N stavu. V gramatickej štruktúre je stvárný datívom substantíva alebo jeho ekvivalentu – osobného pronomina. Pri komparácii zisťujeme, že vo všetkých

jazykoch okrem chorvátčiny sa sloveso v predikáte stvárnjuje v neosobnom zvratnom tvare VF_{impers. refl.}, hoci aj v slovinčine je takáto vetná štruktúra zriedkavá. Poľské vetné štruktúry sa odlišujú slovosledom enklitík.

Spalo sa mi výborne/zle.

- č:** Spalo se mi výborně/špatně.
s: *Spalo se mi je dobro/slabo. (častejšie: Dobro sem spal.)
p: Spalo mi się znakomicie/zle.
ch: 0 (iba: Odlično sam spavala.)

Typovo zhodne sa stvárnjuje vetná štruktúra pri slovese *íst'* (*Ide sa mi dobre.*), avšak už nielen v chorvátčine, ale ani v češtine sa takáto vetná štruktúra nevyskytuje.

Predstavená metóda syntaktického výskumu umožňuje spoľahlivé vyčlenenie a vzájomné porovnanie vetných štruktúr stvárnjujúcich spoločnú bázu, makrosituáciu, a v nej zahrnuté mikrosituácie nielen v rámci jedného jazyka, ale tiež v rámci viacerých jazykov. Práve pri komparatívnom výskume sa ukáže, ktoré myšlienково-jazykové spracovania a stvárnjenja istých výsekov reality sú typovo zhodné a ktoré sa navzájom líšia. Výsledky uvedeného výskumu sa dajú plodne využiť v pedagogickej praxi, predovšetkým vo vyučovaní cudzieho jazyka s opretím sa o poznané štruktúry materinského jazyka.

Práve snaha o prepojenie lingvistickej teórie s pedagogickou praxou nás spája aj s rozsiahlym jazykovedným dielom Jože Toporišiča.

Literatúra

- GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, 1998: *Skladba češtiny*. Brno: Votobia.
 Mluvnice češtiny 3. *Skladba*, 1987. František Daneš, Miroslav Grepl, Zdeněk Hlavsa (ur.). Praha: Academia.
 TIBENSKÁ, Eva, 2012a: *Sémantická štruktúra slovenskej vety*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.
 TIBENSKÁ, Eva, 2012b: Slovenčina v zrkadle vnútorných a vonkajších vzťahov. Slovački jezik u zrcalu unutrašnjih i vanjskih odnosa. Dubravka Sesar, Neda Pintarić (ur.): Zagreb: FF press.
 TIBENSKÁ, Eva, 2015: *Metodológia porovnávacieho výskumu jednoduchých viet*. Halina Mieczkowska, Elżbieta Solak, Przemysław Falowski, Natalia Palich (ur.): *Tradycja i wyzwania*. Krakow: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
 TOPORIŠIČ, Jože, 1991: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
 TOPORIŠIČ, Jože, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
 VAŇKO, Juraj, 2004: *Slovaška slovnica za Slovence*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slavistiko.